

Волкова Д.Є.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри конституційного права*

СВОБОДА ОБ'ЄДНАНЬ У КОНТЕКСТІ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

Одною з найважливіших свобод особистості є свобода об'єднань. Саме тому як на світовому, так і на європейському рівні існують численні міжнародні стандарти, повністю або частково присвячені свободі об'єднань.

Наразі для громадян України найважливішим стандартом про свободу об'єднань є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., ратифікована Україною у 1997 р. (Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 р.).

На нашу думку, цей стандарт є найважливішим, коли йдеться про свободу об'єднань тому, що права, закріплені у Конвенції, захищаються Європейським Судом з прав людини.

Свободі об'єднань у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. присвячено ст. 11 «Свобода зібрань та об'єднання».

Стаття складається з двох частин. Ч.1 ст. 11 формулює зазначені права. Причому, вони пов'язані одне з одним таким чином: «кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів».

На нашу думку, відповідне поєднання свободи об'єднань та свободи мирних зібрань є цілком логічним, у т. ч. по відношенню до громадських організацій. Адже по-перше, для того, щоб утворити, наприклад, громадське об'єднання, необхідно провести установчі збори його засновників (ч. 1 ст. 9 Закону «Про громадські об'єднання» (Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 р.)). По-друге, збори громадського об'єднання, які є його вищим органом управління, – це фактично ніщо інше, як мирне зібрання членів об'єднання. Саме тому доцільно при дослідженні свободи об'єднань приділяти значну увагу свободі зібрань. Що ж до досліджень свободи зібрань, то тут необхідність одночасного ґрунтовного аналізу свободи об'єднань необхідно розглядати у кожному окремому випадку. Наприклад, коли йдеться про пікети, мітинги тощо, які організовує політична партія, громадське об'єднання, релігійна організація, ін., та у яких беруть участь її члени, – зв'язок між свободою об'єднань та свободою зібрань є очевидним. Але коли пікет, мітинг тощо скликано за ініціативою «неорганізованої громадськості» – працівників підприємства, установи, організації, не об'єднаних членством у профспілці, мешканців

будинку чи мікрорайону, ін., – зв'язок між свободою зібрань та свободою об'єднань буде відсутнім.

Ці міркування викликають цікаве питання – чи доцільно, враховуючи наведені вище приклади про те, що зв'язок між свободою об'єднань та свободою зібрань існує завжди, а ось між свободою зібрань та свободою об'єднань наявний не обов'язково, все ж таки говорити про «свободу об'єднань та свободу зібрань». Або доцільно говорити про «свободу зібрань та свободу об'єднань» (тому, що в Україні, як і у більшості зарубіжних країн, неможливо утворити об'єднання без проведення зібрання)? На нашу думку, останнє твердження є більш коректним. Крім того, у такому випадку використовується саме наведене у Конвенції словосполучення.

Ч. 2 ст. 11 Конвенції передбачає обмеження свободи зібрань та свободи об'єднань. Відповідно до її норм, «здійснення цих прав не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб. Ця стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень на здійснення цих прав особами, що входять до складу збройних сил, поліції чи адміністративних органів держави». Отже, з точки зору авторів тексту Конвенції, свобода об'єднань та свобода зібрань пов'язані настільки, що навіть обмеження у реалізації цього права є однаковими.

Ці міркування доцільно застосовувати і при дослідженні практики використання норм Конвенції – тобто, при аналізі рішень Європейського Суду з прав людини. А саме: досліджуючи рішення, які стосуються свободи об'єднань, не обмежуватися тільки ними, але аналізувати і рішення про свободу зібрань, які пов'язані з свободою об'єднань.

Наведемо приклад. Як правило, коли досліджують рішення Європейського Суду з прав людини за участю України, у яких йдеться про свободу об'єднань, звертають увагу лише на справу Корецький та ін. проти України. Воно стосується численних порушень, які було допущено органами публічної влади при утворенні громадської організації екологічного спрямування; ця справа була виграна заявниками. Але, з огляду на те, що свобода об'єднань регламентується разом зі свободою зібрань, думається, що доцільно аналізувати ще й справу Трофимчук проти України, присвячену незаконному звільненню з роботи учасниці пікету протесту. К. А. Трофимчук працювала машиністом котлів на ОВДКП «Рівнетеплокомуненерго», була переведена на аналогічну посаду на КТП «Комуненергія» у зв'язку з банкрутством Рівнетеплокомуненерго. Проблема, з якою вона звернулась до Європейського Суду, стосувалась спірних питань утворення профспілки на КТП «Комуненергія» та проведення пікету з приводу невивплати заробітної плати за останні місяці роботи на ОВДКП «Рівнете-

плокомуненерго», за що її було звільнено з роботи. К. А. Трофимчук цю справу програла.

Як бачимо, справа Трофимчук проти України має відношення не тільки до свободи зборів (участь заявниці у пікеті), але й до свободи об'єднань (участь заявниці в утворенні профспілки). Це є ще одним свідченням нерозривного зв'язку свободи об'єднань та свободи зборів.

Каплій О. В.

Миколаївський інститут права Національного університету «Одеська юридична академія», викладач кафедри цивільно-правових дисциплін, аспірант кафедри конституційного права

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Первинним елементом конституційно-правових відносин є суб'єкти цієї галузі права. Вступаючи у конституційні правовідносини і реалізуючи свої суб'єктивні права та юридичні обов'язки, суб'єкти конституційного права стають суб'єктами, тобто учасниками відповідних галузевих правовідносин.

На думку В. Л. Федоренко, суб'єкти конституційно-правових відносин – це учасники суспільних відносин, наділені конституційною правосуб'єктністю (правоздатністю та дієздатністю), що своєю поведінкою або діяльністю, або ж перебуванням поза своєю волею в певному правовому статусі чи стані породжують, змінюють і припиняють конституційно-правові відносини (Погорілко В. Ф. Конституційне право України: Підручник 4-ге вид., перероб. і дооп. / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко. – К.: Видавництво Ліра-К. 2012. – С. 151).

Закономірно, що первинною ланкою системи законодавства, яке унормовує конституційно-правовий статус засобів масової інформації (далі – ЗМІ), є Конституція України. Так, у статті 34 Основного Закону визначається: «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір». Саме реалізація конституційних прав на інформацію через ЗМІ дає підстави вважати їх важливими суб'єктами конституційного права України.

Деякі вітчизняні дослідники у сфері конституційного права, зокрема В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко, О. В. Скрипнюк та І. В. Людвик серед суб'єктів конституційно-правових відносин виділяють і ЗМІ, а також у своїх працях звертаються до питання конституційно-правового статусу ЗМІ.